

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2011

YEARBOOK

2011

ГОДИНА 2

VOLUME II

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2011
YEARBOOK

ГОДИНА 2

VOLUME II

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот:

Проф д-р Виолета Димова

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Махмут Челик
Доц. д-р Ранко Младеноски
М-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Толе Белчев
Доц. д-р Билјана Ивановска
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Душко Алексовски
Доц. д-р Марија Леонтиќ
Доц. д-р Нина Даскаловска
М-р Весна Коцева

Главен уредник

Доц. д-р Ранко Младеноски

Одговорен уредник

Доц. д-р Толе Белчев

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Доц. д-р Марија Кукубајска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров
Благој Михов

Печати

Печатница „Европа 92“ - Кочани
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Saša Mitrev, Ph.D.
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva-Gudeva, Ph.D.
Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Mahmut Chelik, Ph.D.
Ass. Prof. Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M.Sc.

Editorial staff

Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Dusko Aleksovski, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Leontic, Ph.D.
Ass. Prof. Nina Daskalovska, Ph.D.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Ass. Prof. Ranko Mladenoski, Ph.D.

Editor in chief

Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Ass. Prof. Marija Kukubajska, Ph.D.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov
Blagoj Mihov

Printing

„Evropa 92“ - Kocani
Printing No 300

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Štip
Faculty of philology
Krste Misirkov b.b.,
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia

РАЗГРАНИЧУВАЊЕ НА ПОИМИТЕ ПРЕВЕДУВАЊЕ И ТОЛКУВАЊЕ

м-р Драгана Кузмановска¹

м-р Даринка Веселинова¹

Биљана Петковска¹

Апстракт: Јазикот е средство за комуникација меѓу луѓето и служи за размена на податоци, мислења и идеи, без разлика дали се пренесува директно од човек на човек или индиректно преку медиумите. Таквата комуникација може да се одвива непречено, доколку станува збор за комуникација меѓу говорители на ист јазик, или со потешкотии, кога станува збор за говорители на различни јазици меѓу кои на посреден или непосреден начин се пренесуваат елементи од едниот систем на другиот. Пренесувањето на елементите доведува до системски промени кои можат да бидат конвергентни, што подразбира „одреден степен на два одвоени система“. Таквиот процес на пренесување на елементите од еден до друг систем се нарекува преведување. Преведувањето е корисна работа, затоа што им дозволува на луѓето да се разбираат меѓу себе иако не ги познаваат јазиците на другите луѓе. Луѓето отсекогаш стапувале во контакт едни со други, но денешните средства за комуникација (било обичните, било информациските патишта) наметнуваат потреба од речиси секојдневно општење со луѓе кои зборуваат други јазици што не можело ни да се замисли пред еден век, на пример. Оттука произлегува и потребата од изучување на повеќе странски јазици, како произведување на повеќе кадри од областа на преведувачи/ толкувачи. Токму оваа диференцијација на преведувач и толкувач е предмет на овој труд.

Клучни зборови: *јазик, комуникација, преведување, толкување, еквиваленција.*

1). Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.
Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip.

DISTINGUISH THE CONCEPTS OF TRANSLATION AND INTERPRETATION

Dragana Kuzmanovska, M.A.¹

Darinka Veselinova, M.A.¹

Biljana Petkovska¹

Abstract: Language is a mean of communication between people and is used for data exchange, opinions and ideas, without any difference whether it is transferring directly between people or through the media. If the communication is between speakers of same language then it is freely and if it is between speakers from different language areas who transfer elements from both languages then it has some difficulties. Transfer of the elements leads to systematic changes which can be convergent and this means ‘certain level of two different systems’. That kind of transferring process of the elements from one to another system is called translation. Translation is useful thing because it allows to people to understand each other although they do not know the languages of other people. People has always contacted between themselves but today’s means of communication (whether the usual one, or the informational one) implies a need of everyday communication with people who speak other languages that was unimaginably before a century. This is the reason for the need of studying more foreign languages and producing more teaching and translators stuff. The differentiation between the translator and interpreter is the goal of this paper.

Key words: *language, communication, translation, interpreting, equivalence.*

Јазичното интерпретирање или толкување е интелектуална активност на поедноставна комуникација со говорениот јазик или јазикот на знаци, и тоа симултано и консекутивно меѓу две или повеќе употребени јазици. Функционално, интерпретирањето и толкувањето не можат да се изедначат меѓусебно. Во професионалната смисла на зборот, интерпретирањето ја покажува појавата на поедноставување на формата на комуникација или јазичната форма во својот еквивалент, или приближен еквивалент, и тоа во друга јазична форма. Толкувањето го покажува самиот исход, а притоа доаѓа до преточувањето на пораката во говор, јазикот на глувонемите, писмениот, на вербалните знаци или други јазични форми. Сето тоа е многу важно, со цел да се избегнат недоразбирањата. Всушност, толкувачот е личноста, која го преточува, преведува изворниот јазик во јазикот цел.

Задачата на толкувачот е да ги преведе усно сите семантички елементи (тонот и содржината) и секоја намера и чувство на пораката, што ја дава говорителот на говорниот јазик и таа треба да се пренесе на слушателите, значи на јазикот цел. Посебната улога на преведувачот во општеството е вешто опишана во еден есеј, напишан од Игнаци Красицкиј – „полскиот Ла Фонтен“, архиепископ на Полска, поет, енциклопедист, автор на првиот полски роман и преведувач од француски и грчки: „Преведувањето ... е, всушност, уметност истовремено достоинствена за почит и доста тешка, и затоа не е трудот и судбината на едноставниот ум; треба да биде практикувано од страна на оние кои се способни да бидат актери, кога ќе ја видат поголема корист во преведување на туѓите дела отколку на своите и ја сметаат за поважна услугата што ја дале за својата земја, од нивната сопствена слава“.

Покрај тоа што можат да се користат меѓусебно, толкувањето и преведувањето не се синоними, сепак тие се однесува на усниот и писмениот превод на некое одредено значење меѓу два јазика. Толкувањето се среќава во вистинското време, во сегашно време и притоа физички (значи на лице место), снимено на телевизија или реализирано по телефон и тоа на одредена група. Сите овие услуги толкувачот може да ги реализира со партнер или сам. Од друга страна, пак, преведувањето е преведување или преточување на некое мислење од писмена на писмена форма (пишано, снимено на касета, знак) на некој друг јазик. Преведувачот има време и пристап до други извори (речници, глосар и сл.) за да даде веродостоен, вистински и точен преведен документ, односно превод. Многу чест, непрофесионален и неуспешен концепт на толкувањето е кога се толкува збор по збор, значи кога се употребува иста таква синтакса на преведувањето. Тоа е неприлично, бидејќи буквално толкување на пораката на јазикот извор би бил нелогичен и неразбран од слушателот на јазикот цел. На пример, фрази од шпански јазик: *Está de viaje*, буквално оваа фраза би се превела на англискиот јазик како: *Is of voyage* (без значење во англискиот јазик), ама во овој случај верен, точен и прецизен превод со тоа значење би бил *'He/She/You is/are travelling'* or *'He/She/You is/are out of town'* или „тој/таа/ти патува(ш)“ или „тој/таа/ти не е/си во градот, на германски би се превела како: *'Er/Sie/Es reist'* или *'Er/Sie/Es macht eine Reise'* или *'Er/Sie/Es ist unterwegs'*. Целото значење, тонот и стилот се најважни во овој случај, а не синтаксата на изворниот јазик.

За разлика од преведувањето, толкувањето треба да биде на еден поголем стандард на прецизност. Кај преведувањето има повеќе време за размислување и можност на замена на секој збор или реченица пред да му се даде на клиентот крајниот преведен текст. Толкувачот се обидува во

секое време да постигне прецизност, ама може да испушти некои детали, податоци на оригиналниот (изворниот) говор и при толкувањето да се изостави нешто во јазикот цел. Тоа се прави, пред сè, кога говорителот зборува многу брзо или набројува повеќе работи без правење на пауза.

При толкувањето во суд не е дозволено испуштање на информација од изворниот јазик, се едно колку брзо зборува изворниот говорител, бидејќи прецизноста за толкувачите не е само принцип туку и задолжителност. Менувањето на дури само еден збор во основниот начин може целосно да доведе до погрешно разбирање на фактите. Најважниот фактор за тоа ниво на прецизност е употреба на тим од два или повеќе толкувачи и тоа за време на еден подолг процес, со еден активен толкувач и вториот како надгледувач за поголема прецизност.

Долго време постоела илузијата дека толкувањето е само разбирање на јазичните знаци и нивно заменување со други знаци. Селескович (1991:37) вели дека е широко застапено мислењето оти процесот на толкување е чист декодирачки процес и оти зборовите или реченичните делови поседуваат свои партнери во другите јазичи, па можат да се претвораат, како што германскиот збор „fünf“ гласи „cinq“ на француски или „five“ на англиски. Но, толкувачкиот процес во суштина го овозможуваат многу посложени операции, кои начално се одвиваат во рамките на две фази: рецептивна (рецепција на појдовниот текст) и продуктивна (продукција на целниот текст) (Кауц 2002:62), меѓу кои нема строго разграничување².

Рецептивната фаза се однесува на восприемањето на текстот што треба да се толкува и ги опфаќа слушањето и разбирањето, а паралелно со тоа и анализирањето и меморирањето на примените информации. При слушањето на текстот се врши пренесување на акустичните сигнали што дошле до увото, со помош на нервите до мозокот, каде што потоа се врши анализата, а разбирањето е многу посложен процес. Кауц (2002:71) во врска со разбирањето смета дека човекот ги идентификува зборовите и нивните меѓусебни врски (во реченици, сегменти од текстови, цели текстови) и дека ги поврзува сознанијата за текстот со воњазичната реалност која се огледува во текстот, а кон која припаѓаат и излагачот на оригиналот и адресатот на јазикот-цел.

Разбирањето е индивидуално и зависи од повеќе фактори: хоризонтот на испраќачот и на примачот, нивното јазично познавање, ситуацијата и контекстот (Шернер, кај Норд 1991:100). Херман (1981:131) вели: Значи можно е, а во пракса е и вообичаено, различните реципиенти да го „разбираат“ истиот текст на различен начин. Разбирањето е креативен 2). Кирххоф (1977:282) покрај рецептивната и продуктивната фаза (која тој ја нарекува фаза на реконструкција), ја изделува како посебна и фазата на прекодирање (герм. Umschlüsselungsphase).

и конструктивен чин кој ја надминува информацијата, кодирана во исказот. (*Es ist also durchaus möglich und in der Praxis der Normalfall, dass verschiedene Textrezipiente denselben Text verschieden „verstehen“. Verstehen ist ein schöpferischer, konstruktiver Akt, der immer über die in der Äußerung selbst kodierte Information hinausgeht.*)

Разбирањето на толкувачот се разликува од обичното разбирање. Толкувачот разбира брзо, интуитивно, селективно, со доверба и целесообразно. Тој ја разбира смислата на кажаното во целина и секогаш во нејзиното културно и ситуациско опкружување, потпирајќи се на извесни асоцијации од искуството и реалноста. Толкувачот не може да го разбере секој збор, затоа што ниту еден човек не го разбира секој збор ниту во мајчиниот јазик, па многу често, и тоа со голем ризик, погодува кога ќе најде на пречки во разбирањето.

Со цел да се разбере слушнатото, во текот на слушањето се врши текстуалната анализа, и тоа од макроструктурна и микроструктурна перспектива, кои заемно не се исклучуваат, туку се надополнуваат. Од макроструктурна перспектива толкувачот ја зема предвид целината на текстот во поглед на глобалната тематска прогресија, заедно со неговите придружни елементи: цел, функција, типологија и сл., а микроструктурната димензија на анализата се однесува на помалите смисловни единици, на пр. реченици или реченични делови од повеќе аспекти (синтаксички, лексички, семантички и сл.). Потоа се одвива процесот на асимилација (Вилет 1991:98), односно кратко задржување на разбраната содржина во меморијата, давајќи му предност на она што се смета за поважно т. н. фокусирање, во кое дејствуваат заедно интонацијата, збороредот и информациското расчленување на тема-рема (Герцимиш-Арбогаст 1994:133).

За сето време толкувачот развива макростратегија за тоа како да ја направи разбирлива за новиот реципиент слушнатата, разбраната и меморираната содржина. За таа цел избира рамки адекватни на целта и според нив создава нов текст на јазикот-цел т. н. процес на синтеза (Кауц 2002:107). Ова е т.н. продуктивна фаза на толкувањето или фаза на текстуализирање, која се карактеризира со прецизност, разбирливост и коректност. Овде може да се прикријат евентуалните содржински недостатоци (Вилет 1991:100).

Продуктивната фаза, а впрочем и целиот транслациски процес, резултира со создавање на соодветен текст-цел или транслат. Но, што значи тоа да биде еден транслат соодветен? Каков треба да биде текстот-цел за да биде транслацијата успешна? Герцимиш-Арбогаст (1994:14) смета дека не треба да се одговара на прашањето дали е еден транслат добар или лош,

туку добар или лош во однос на што. Според Шмит (1999:44), критериум за проценка на квалитетот на транслатот е прашањето дали транслатот ѝ одговара на својата цел. Според Рајс/ Фермер (1991:114), услов за успешен трансфер е постигнувањето кохерентност за реципиентот (интратекстуална кохерентност) и кохерентност меѓу појдовниот текст и транслатот (интертекстуална кохерентност). Норд (1993:291) смета дека е потребно да се има лојалност во однос на интенцијата на испраќачот и очекувањата на примачот, и да ѝ се биде потчинет на функцијата на текстот во новата комуникациска ситуација. За разлика од Пепке (1994:106), кој истакнува дека не постои совршен превод, многумина ја застапуваат тезата дека пренесувањето некогаш може да биде појасно и подобро формулирано и од оригиналот (Вилет 1991:95).

Заклучок

Од овој труд може да произлезе следниов заклучок, дека сите оние кои зборуваат некој странски јазик не се секогаш добри преведувачи/ толкувачи за тој јазик. Во заедницата на преведувачи/ толкувачи е општоприфатено дека најдобрите преводи/ толкувања се направени од страна на лица кои преведуваат од туѓ на својот мајчин јазик, бидејќи е ретко некој кој го изучувал вториот јазик да има целосна елоквентност на тој јазик. Еден соодветен преведувач/ толкувач добро го разбира изворниот јазик, има специфично знаење за темата на текстот и е добар писател во целниот јазик. Покрај тоа, тој не е само двојазичен, туку и има познавање од двете култури. Како и со други човечки активности, разликата помеѓу уметност и занает главно е прашање на степен. Иако поимите преведувач и толкувач се употребуваат во ист контекст, треба да се знае дека постои јасно диференцирана граница помеѓу нив, која се обидовме во овој труд да ја образложиме. Се надеваме дека помогнавме да се отвори еден нов хоризонт за идните истражувачи.

Библиографија

- Gerzymisch-Arbogast, H.(1994): *Übersetzungswissenschaftliches Propädeutikum*. Tübingen/Basel: Francke.
- Hörmann, H.(1981): *Einführung in die Psycholinguistik*. Darmstadt: Wiss. Buchgesellschaft.
- Kautz, U.(2002): *Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens*. München: Iudicium.
- Kirchhoff, H. (1977): *Die Grundformen der Translation*. In: Bender, K.H./ Berger, K./Wandruszka, M. (Hrsg.): *Imago Linguae. Beiträge zu Sprache, Deutung und Übersetzen*. Festschrift zum 60. Geburtstag von Fritz Pöpcke. München: Fink, 279-287.

- Коцева Д., (2010): „Теорија на преведувањето“. Зборник на Филолошки факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“, Штип, Вол.1:171-179.
- Nord, Ch.(1993): Einführung in das funktionale Übersetzen. Am Beispiel von Titeln und Überschriften. Tübingen und Basel: Francke.
- Nord, Ch.(1991): Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse. Heidelberg: Groos.
- Päpcke, F. (1994): Textverstehen-Textübersetzen-Übersetzungskritik. In: Snell-Hornby, M. (Hrsg.): Übersetzungswissenschaft - Eine neue Orientierung. Zur Integrierung von Theorie und Praxis. Tübingen/Basel: Francke, 106-132
- Raiß, K/Vermeer,H.J.(1991): Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie Tübingen: Niemeyer.
- Seleskovtch, D. (1991): Zur Theorie des Dolmetschens. In: Kapp, V. (Hrsg.): Übersetzer und Dolmetscher. Theoretische Grundlagen, Ausbildung, Berufspraxis. Tübingen: Francke, 37-49
- Schmitt, P.A.(1999): Translation und Technik. Tübingen: Stauffenburg.
- Willett, R.: Die Ausbildung zum Konferenzdolmetscher. In: Kapp, V. (Hrsg.): Übersetzer und Dolmetscher. Theoretische Grundlagen, Ausbildung, Berufspraxis. Tübingen: Francke 1991, 87-109.

